

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล
POLITICAL PARTICIPATION OF LOCAL CITIZENS AND THE DEVELOPMENT
OF GOOD GOVERNANCE

พร้อมพล สัมพันธ์โน

Promphol Samphanthano

ศยามล อินทียศ

Sayamon Inthiyod

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

E-mail: promphols@gmail.com

วันที่รับบทความ: 3 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 25 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2568

Received: October 3, 2025; Revised: October 25, 2025; Accepted: October 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เนื้อหามุ่งอธิบายความหมาย รูปแบบ และระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในบริบทการปกครองท้องถิ่น รวมถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมดังกล่าวต่อการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐ

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน การลดปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบ และการเสริมสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องยังช่วยพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ บทความนี้จึงเสนอว่า ภาครัฐควรส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เพื่อยกระดับธรรมาภิบาลและการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การปกครองท้องถิ่น, ธรรมาภิบาล, ประชาธิปไตยท้องถิ่น

Abstract

This academic article aims to examine and analyze the relationship between local citizens' political participation and the development of good governance. The study is based on a documentary review of political science and public administration theories and concepts. The article explains the meanings, forms, and levels of political participation in the context of local governance, as well as the role of such participation in promoting the principles of good governance, including transparency, accountability, the rule of law, public participation, and checks and balances.

The findings indicate that local political participation is a crucial factor contributing to the development of good governance in local administrative organizations. It enhances administrative efficiency, reduces the misuse of authority, and increases the legitimacy of public policies. Moreover, continuous citizen participation fosters democratic political culture and strengthens civil society at the local level. The article suggests that the government should systematically and sustainably promote citizen participation mechanisms to enhance good governance and support democratic development at the local level.

Keywords: political participation, local governance, good governance, local democracy

บทนำ

การพัฒนาระบบประชาธิปไตยและการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทุกๆระดับ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งถือเป็นฐานรากสำคัญของระบบการเมืองการปกครอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและประสิทธิภาพในการบริหารงานของภาครัฐ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2558)

ในบริบทของการปกครองท้องถิ่นไทย การกระจายอำนาจทางการเมืองและการบริหารได้ก่อให้เกิดพื้นที่ทางการเมืองใหม่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ การแสดงความคิดเห็น และการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โกวิท พวงงาม (2558) เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นไม่เพียงเป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้รับการนำมาใช้เป็นกรอบสำคัญในการบริหารงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นหลักการสำคัญ ได้แก่ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม การมีส่วนร่วม และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560) การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาล เนื่องจากช่วยให้การบริหารงานภาครัฐอยู่ภายใต้การตรวจสอบของสังคมและลดโอกาสในการใช้อำนาจโดยมิชอบ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2557)

นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ชีรยุทธ บุญมี (2556) อธิบายว่า เมื่อประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง จะช่วยสร้างจิตสำนึกทางการเมือง ความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืนของประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในระยะยาว

นอกจากนี้ แนวคิดการเมืองภาคพลเมืองและบทบาทของประชาสังคมยังสะท้อนให้เห็นถึงพลังของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการถ่วงดุลอำนาจรัฐและขับเคลื่อนการปฏิรูปทางสังคม ประเวศ วะสี (2559) และ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554) เห็นตรงกันว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาลและลดความขัดแย้งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

จากความสำคัญดังกล่าว บทควมวิชาการนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล โดยอาศัยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และนำเสนอข้อเสนอเชิงวิชาการที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและยกระดับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน

เนื้อหา

ธรรมาภิบาล (Good Governance)

ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการบริหารงานภาครัฐและการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมุ่งเน้นการใช้อำนาจรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และรับผิดชอบต่อประชาชน แนวคิดธรรมาภิบาลถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในบริบทสมัยใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560)

ในทางรัฐศาสตร์ ธรรมาภิบาลหมายถึง ระบบ กลไก และกระบวนการในการใช้อำนาจรัฐที่ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ เช่น หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ (จุมพล หนิมพานิช, 2561) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากการบริหารภาครัฐแบบรวมศูนย์อำนาจ ไปสู่การบริหารที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น

หลักการสำคัญของธรรมาภิบาล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2560) ได้กำหนดหลักการสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐไว้หลายประการ โดยหลักการที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ หลักนิติธรรม (Rule of Law) การบริหารงานของรัฐต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย มีความเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ สรพล นิติไกรพจน์ (2562) ชี้ว่า หลักนิติธรรมเป็นรากฐานของธรรมาภิบาล เนื่องจากช่วยจำกัดการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้บริหารและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน

หลักความโปร่งใส (Transparency) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐอย่างชัดเจน ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานและการตัดสินใจของตนเอง ทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงสังคม

หลักการมีส่วนร่วม (Participation) การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายและการบริหารงานของรัฐ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาธรรมาภิบาล

หลักความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ (Effectiveness and Efficiency) การบริหารงานต้องใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

ธรรมาภิบาลกับการปกครองท้องถิ่น ธรรมาภิบาลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โกวิท พงงาม (2558) เห็นว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่นจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนในระดับพื้นที่ ถิวิไล บุรีกุล (2557) ยังชี้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากประชาชนสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบ เสนอความคิดเห็น และร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นได้โดยตรง

ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ธรรมาภิบาลมิได้เป็นเพียงกรอบในการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ธีรยุทธ บุญมี (2556) อธิบายว่า การบริหารงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาลจะช่วยสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมความรับผิดชอบของรัฐ และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะยาว ประเวศ วะสี (2559) เห็นว่า การเมืองภาคพลเมืองและธรรมาภิบาลต้องดำเนินไปควบคู่กัน เนื่องจากการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและความยั่งยืนให้กับระบบการเมืองการปกครองของประเทศ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันการเมืองและการบริหารในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาท้องถิ่น

1) แนวคิดและความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางการเมืองและการบริหารของรัฐ ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น การเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น

การเข้าร่วมประชาคม และการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ (จุมพล หนิมพานิช, 2561) ในบริบทของการปกครองท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนเข้ากับการกำหนดนโยบายและการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โกวิทย์ พวงงาม (2558) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นระดับที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจได้โดยตรงมากที่สุด การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมจึงเป็นการส่งเสริมให้การปกครองท้องถิ่นตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

2) รูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในระดับพื้นฐาน เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้ง ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในระดับสูง เช่น การร่วมกำหนดนโยบาย การติดตามประเมินผล และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2558) รูปแบบเหล่านี้สะท้อนระดับความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น

ถวิลวดี บุรีกุล (2557) เห็นว่า การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพควรเป็นการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและมีความหมาย ไม่ใช่เพียงการเข้าร่วมตามพิธีกรรมหรือการให้ความชอบธรรมเชิงสัญลักษณ์แก่ภาครัฐเท่านั้น หากแต่ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจในการเสนอความคิดเห็นและมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการตัดสินใจ

3) แนวคิดธรรมาภิบาลกับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการบริหารงานภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และรับผิดชอบต่อประชาชน โดยประกอบด้วยหลักสำคัญ ได้แก่ หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560)

สุรพล นิติไกรพจน์ (2562) ชี้ว่า หลักนิติธรรมเป็นหัวใจของธรรมาภิบาล เนื่องจากช่วยให้การใช้อำนาจของรัฐอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายและความยุติธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น

4) ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการพัฒนาธรรมาภิบาล

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัชรี พรหมสุภา (2560) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและติดตามโครงการพัฒนา จะมีระดับความโปร่งใสและความรับผิดชอบสูงกว่าองค์กรที่ประชาชนมีบทบาทจำกัด

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังช่วยเพิ่มความชอบธรรมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและลดความขัดแย้งทางการเมืองในระดับพื้นที่ ประเวศ วะสี (2559) เห็นว่า การเมืองภาคพลเมืองเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน และช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมบนฐานของการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล

5) การมีส่วนร่วม วัฒนธรรมทางการเมือง และความยั่งยืนของธรรมาภิบาล

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไม่เพียงส่งผลในเชิงโครงสร้างการบริหารเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองในระยะยาว อีริช บุกูมิ (2556) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอจะช่วยเหลือหลอมค่านิยมประชาธิปไตย ความรับผิดชอบต่อสังคม และจิตสำนึกสาธารณะของประชาชน

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554) เสริมว่า ความเข้มแข็งของประชาสังคมและเครือข่ายภาคพลเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนธรรมาภิบาลและสร้างความยั่งยืนให้กับระบบการเมืองการปกครองท้องถิ่นในระยะยาว

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นในบริบทการกระจายอำนาจ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เนื่องจากทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการตัดสินใจของรัฐได้ใกล้ชิดมากขึ้น โกวิท พวงงาม (2558) ระบุว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่เอื้อต่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ โดยประชาชนสามารถมีบทบาททั้งในฐานะผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาและผู้ตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น ในมุมมองของจุมพล หนีพานิซ (2561) การกระจายอำนาจที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงอาจนำไปสู่การรวมศูนย์อำนาจในระดับท้องถิ่นแทนระดับชาติ ดังนั้น การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้การกระจายอำนาจนำไปสู่การพัฒนาธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมกับความโปร่งใสและการป้องกันการทุจริตในระดับท้องถิ่น ปัญหาการทุจริตและการใช้อำนาจโดยมิชอบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกการตรวจสอบจากภาคสังคม ธิวัตติ บุรีกุล (2557) ชี้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐ จะช่วยเพิ่มระดับความโปร่งใสและลดช่องว่างของการทุจริต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2560) ยังเน้นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบหลักของระบบธรรมาภิบาล เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบของผู้บริหารและทำให้การใช้งบประมาณสาธารณะเป็นไปอย่างคุ้มค่าและตรวจสอบได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับความชอบธรรมของนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่นที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านจากชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดปัญหาและการวางแผนพัฒนาจึงช่วยเพิ่มความชอบธรรมของนโยบายสาธารณะ พัชรี พรหมสุภา (2560) พบว่า โครงการพัฒนาท้องถิ่นที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและติดตามผล มักได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่มากกว่าโครงการที่กำหนดจากฝ่ายบริหารเพียงฝ่ายเดียว ประเวศ วะสี (2559) เห็นว่า การเมืองภาคพลเมืองช่วยสร้างพื้นที่การเจรจาและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่ลดความขัดแย้งและสะท้อนประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการพัฒนาศักยภาพพลเมืองและประชาสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพลเมืองในระยะยาว อีริช บุกูมิ (2556) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องช่วยเหลือหลอมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทำให้

ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองและตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554) เสริมว่า ความเข้มแข็งของประชาสังคมในระดับท้องถิ่นเป็นผลลัพธ์โดยตรงของการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนของธรรมาภิบาลและการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาว

สังเคราะห์เชิงวิเคราะห์ จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นเป็นทั้ง “ปัจจัยนำเข้า” และ “ผลลัพธ์” ของการพัฒนาธรรมาภิบาล กล่าวคือ การมีส่วนร่วมช่วยยกระดับความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความชอบธรรมของการบริหารงาน ขณะเดียวกัน ระบบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็งก็เอื้อต่อการขยายพื้นที่และคุณภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชน อันนำไปสู่การพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้เป็นกรอบในการบริหารงานภาครัฐในสังคมประชาธิปไตย โดยมุ่งเน้นการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างมีความชอบธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ แนวคิดธรรมาภิบาลได้รับการนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพ การทุจริต และการรวมศูนย์อำนาจในระบบราชการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560) ในเชิงรัฐศาสตร์ ธรรมาภิบาลหมายถึง ระบบ กลไก และกระบวนการในการกำหนดนโยบายและการบริหารงานของรัฐที่ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ ได้แก่ หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะ (จุมพล หนิมพานิช, 2561) หลักการดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการบริหารภาครัฐแบบสั่งการจากส่วนกลาง ไปสู่การบริหารที่เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายมีบทบาทมากขึ้น ธรรมาภิบาลมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับหลักนิติธรรม โดยสุรพล นิติไกรพจน์ (2562) อธิบายว่า การบริหารงานภาครัฐที่ขาดหลักนิติธรรมจะนำไปสู่การใช้อำนาจอธิปไตยตามอำเภอใจ และบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐ ดังนั้น การยึดหลักกฎหมาย ความเสมอภาค และความเป็นธรรม จึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาธรรมาภิบาลในทุกระดับของการปกครอง

นอกจากนี้ หลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบยังถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการอธิบายเหตุผลในการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐ ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานของภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การลดปัญหาการทุจริตและเพิ่มความไว้วางใจของสังคมต่อระบบการบริหารราชการแผ่นดิน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560)

ในบริบทการปกครองท้องถิ่น ธรรมาภิบาลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โกวิท พงงาม (2558) เห็นว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ถวิลวดี บุรีกุล (2557) ชี้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ธรรมาภิบาลเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการเสนอ

ความคิดเห็น การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใสในกระบวนการบริหารงาน

ในมิติของการพัฒนาประชาธิปไตย ธรรมนูญฉบับใหม่ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน อธิบายว่า การบริหารงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาลจะช่วยปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย ลดความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชนในระยะยาว ขณะเดียวกัน ประเวศ วะสี (2559) เห็นว่า การเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาธรรมาภิบาล เนื่องจากประชาชนสามารถทำหน้าที่ถ่วงดุลและตรวจสอบใช้อำนาจรัฐได้อย่างต่อเนื่อง ธรรมนูญเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการของการบริหารงานภาครัฐที่ดี โดยต้องอาศัยการบูรณาการหลักการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความยั่งยืนของการปกครองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

สรุป

บทความวิชาการนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล โดยอาศัยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงประชาชนเข้ากับกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลในหลายมิติ ได้แก่ การส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การยึดหลักนิติธรรม และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและมีความหมาย มักมีประสิทธิภาพในการบริหารงานสูงขึ้น ลดปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบ และเพิ่มความชอบธรรมให้กับนโยบายและการดำเนินงานของรัฐ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังมีผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและความเข้มแข็งของประชาสังคมในระดับท้องถิ่น การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เรียนรู้และปฏิบัติทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของธรรมาภิบาลในระยะยาว

โดยสรุป การพัฒนาธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรให้ความสำคัญกับการออกแบบและส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้าง โปร่งใส และต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารงานภาครัฐและสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

1.1 ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนา และส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลายและต่อเนื่อง เช่น เวทีประชาคม การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ และคณะกรรมการภาคประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนา และการติดตามประเมินผลอย่างแท้จริง อันจะช่วยเสริมสร้าง ความโปร่งใสและความชอบธรรมในการบริหารงานภาครัฐ

1.2 พัฒนาศักยภาพของประชาชนและผู้นำท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วม ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะทางการเมืองแก่ประชาชน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร และสมาชิกสภาท้องถิ่นในด้านการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างมีคุณภาพและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 เสริมสร้างความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดเผย ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงบประมาณ โครงการพัฒนา และผลการดำเนินงานอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการทุจริต และการใช้อำนาจโดยมิชอบ

1.4 สนับสนุนบทบาทของภาคประชาสังคมและเครือข่ายพลเมือง ภาครัฐควรสนับสนุนการรวมกลุ่มของภาคประชาชนและภาคประชาสังคมในระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นกลไกในการถ่วงดุลอำนาจรัฐ ตรวจสอบการบริหารงาน และร่วมเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น อันจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของธรรมาภิบาลในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและการวิจัยในอนาคต

2.1 ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงเปรียบเทียบ การวิจัยในอนาคตควรศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ หรือในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับและคุณภาพของการมีส่วนร่วม รวมถึงผลต่อการพัฒนาธรรมาภิบาล

2.2 ประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน ควรมีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการมีส่วนร่วมกับตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น

2.3 ศึกษาบทบาทเทคโนโลยีดิจิทัลกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญกับบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ

2.4 พัฒนาการรอบแนวคิดและตัวชี้วัดธรรมาภิบาลระดับท้องถิ่น ควรมีการพัฒนากรอบแนวคิดและตัวชี้วัดธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับบริบทการปกครองท้องถิ่นไทย เพื่อใช้ในการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลลัพธ์ด้านการบริหารงานอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2558). การเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล หนิมพานิช. (2561). รัฐศาสตร์: แนวคิดและทฤษฎี. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐ. ในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (บ.ก.), ธรรมนูญกับการบริหารภาครัฐ (หน้า 45–68). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2556). ประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน. สำนักพิมพ์มติชน.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2556). ประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน. สำนักพิมพ์มติชน.
- ประเวศ วะสี. (2559). การเมืองภาคพลเมืองกับการปฏิรูปสังคมไทย. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พัชรี พรหมสุภา. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 15(2), 1–20.
- พัชรี พรหมสุภา. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 15(2), 1–20.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). ธรรมนูญในการบริหารงานภาครัฐ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). ธรรมนูญในการบริหารงานภาครัฐ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สุรพล นิตไกรพจน์. (2562). หลักนิติธรรมกับการบริหารราชการแผ่นดิน. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2554). ประชาสังคมกับการเมืองภาคพลเมือง. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.